

РЕЦЕНЗІЯ

НА АВТОРСЬКУ МОНОГРАФІЮ КИРИЛОВОЇ ОЛЬГИ ОЛЕКСІЇВНИ
“ДЕКАДЕНТСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ У ВИМІРАХ КУЛЬТУРОЛОГІЇ
ТА ФІЛОСОФСЬКОЇ ТАНАТОЛОГІЇ”

Чміль

Ганна Павлівна

доктор філософських наук,
завідувач відділу
Інституту культурології
Національної академії
мистецтв України

Чміль

Анна Павловна

доктор філософських наук,
заведующая отделом
Інституту культурології
Национальной академии
искусств Украины

Hanna Chmil

Doctor of Philosophy,
Head of the Department,
Institute of Cultorology,
National Academy of
Arts of Ukraine

Авторська монографія Кирилової Ольги Олексіївни фахово розкриває одразу дві ключові проблеми кінознавства й культурології. По-перше, це декадентський кінематограф як проблема, що її автор вперше концептуалізує та системно розглядає як структурований феномен. По-друге, це танатологія кіно, яка давно заслужувала на оформлення в окрему культурологічну дисципліну, й важливо те, що це відбулося саме на українському ґрунті гуманітарних досліджень.

Монографія складається з чотирьох розділів. Визначаючи культурологічну концептосферу й теоретико-методологічні застави дослідження, автор від початку пропонує цілий ряд культурологічних нововведень, серед яких: а) обґрунтування “декадентського кінематографу” як цілісного явища в історії кіно; б) створення “моделі декадентського кінотвору” як універсальної багаторівневої критеріальної матриці, яка формує морфологію досліджуваного явища; в) концептуально-госарне задіяння так званої “культурології модерну” для аналітики кінематографу, що суттєво розширює межі й можливості кіно теорії; г) обґрунтування нової символістської теорії кіно на підставі символістських теорій символу межі ХІХ-ХХ століть, що також розширює можливості кіно теоретичного підходу. Усі здійснені авторкою нововведення є обґрунтованими та переконливими з культурологічної та кінознавчої точки зору.

Особливий інтерес становить розкриття теоретико-методологічних можливостей танатології кіно у якості обґрунтованої автором культурологічної субдисципліни. Об’єктивна необхідність впровадження даної дисципліни продемонстрована в послідовній експозиції кінофілософських досліджень смерті й кіно (А. Базен, Ж. Дельоз, К. Метц) та імпліцитних наближень до танатології кіно у працях М. Ямпольського, А. Секацького, Н. Хренова (в останнього “кінематографічна танатологія” вже постає як спорадичний термін, який не дістає подальшого розвитку у цього теоретика). Упроваджений авторкою теоретико-методологічний інструментарій демонструє свою універсальність та застосовність щодо будь-якого кінематографічного матеріалу: способи виокремлення й аналітики мортального коду, який має не лише семіотичне, а й “символістське” обґрунтування; специфіка мортальних темпоральностей в кіно,

що розкривається у концептах “танатохронотопу” й “хронофігури” тощо. Авторка цілком коректно виокремлює поряд із універсальним і “специфічно декадентський” мортальний кінокод, демонструючи його підпорядкованість структурному принципу зміщення, що має свою специфіку на кожному з рівнів мортального коду.

Переконливим виглядає авторське обґрунтування універсальних танатологічних моделей декадентського кінематографу. У якості основи для декадентського кінематографу всіх періодів до сучасності авторка бере танатотеургічну модель, запроваджену російським режисером Євгенієм Бауером, та демонструє її застосування на прикладі цілого ряду кінотворів. Гендерний вимір танатології декадентського кінематографу залучено авторкою під час послідовної реконструкції цілого ряду інваріантів феміноцентричної моделі декадентської кіносмерті. Есхатологія кіно та імортологія кіно як субдисципліни отримують авторське обґрунтування під час реконструкції відповідних моделей декадентського кінематографу, причому знову відбувається коректне розмежування універсального й контекстуально-культурологічного способів застосування цих моделей.

Неабиякий інтерес становить виокремлення української національної моделі декадентського кінематографу, що відтворюється автором на основі концепції “авторського кінотексту письменника”, коли за основу взято кінотекст Володимира Винниченка. Присутність Винниченка в українському кінематографі ніколи раніше системно не досліджувалася кінознавцями, незважаючи на різні грані й етапи її вираження: й екранізації творів Винниченка в “кінематографі Срібного віку”, ще на теренах Російської імперії, й активна співпраця письменника зі студією “Українфільм” в Незалежній пореволюційній Україні, і його здійснені та нездійснені

сценарні проекти за кордоном, і перманентна присутність Винниченка на радянському екрані в якості персонажа (починаючи зі “Щорса” О. Довженка), й тотальне відродження “винниченківського канону” як декадентського в українському кінематографі часів перебудови-постперебудови, й ре-актуалізація творів Винниченка на екрані в контексті подій Майдану. У своїй компаративно-культурологічній розвідці автор монографії співставляє українську та італійську модель на підставі даннунціанізму — особливого типу життєтворчості, що поєднує в собі політичну й кінематографічну перформативність, названого так за іменем італійського письменника й політичного діяча Габрієлед’Аннунціо, та протиставляє їх російській моделі “кіно Срібного віку”, найяскравішими провідниками якої в літературі були символісти-сценаристи Леонід Андрєєв, Валерій Брюсов та Федор Сологуб. Варто зазначити також, що цей розділ є особливо цікавим і з історико-кінознавчої точки зору, оскільки містить у собі багато посилань на неопубліковані кінематографічні й текстові джерела, що є архівними знахідками автора. Запропонований автором метод культурологічного моделювання при реконструкції універсальних і локальних моделей танатології декадентського кінематографу виявився єдиною можливим, оскільки продемонстрував структурні закономірності побудови танатологічних моделей в культурології на високому теоретико-методологічному рівні.

Рецензована монографія Кирилової Ольги Олексіївни “Декадентський кінематограф у вимірах культурології та філософської танатології” являє собою оригінальне й фундаментальне дослідження, відповідає всім вимогам МОН України до авторських наукових монографій здобувачів наукового ступеня доктора наук та може бути рекомендована до публікації.